

Paulina NOWAK

Zróżnicowanie jakości życia mieszkańców gmin wiejskich województwa świętokrzyskiego¹

Streszczenie. *Celem artykułu jest diagnoza i ocena wybranych aspektów obiektywnej jakości życia w gminach wiejskich woj. świętokrzyskiego. Podjęto próbę określenia przestrzennych różnicowań jakości życia w latach 2010 i 2015, przy wykorzystaniu metody taksonomicznej i analizy skupień. Przedmiotem badania były gminy wiejskie, w przypadku których znacznie rzadziej niż w przypadku gmin miejskich przeprowadza się analizę jakości życia, tymczasem jednostki te cechują się znacznymi dysproporcjami jakości życia w obrębie województwa. W gminach wiejskich woj. świętokrzyskiego jakość życia się podnosi, niemniej jednak występują znaczące dysproporcje w obiektywnej ocenie jakości życia.*

JEL: I31, R11

Jakość życia — pojęcie wykorzystywane w mediach, polityce czy nauce — determinuje szereg złożonych uwarunkowań. Może być rozpatrywana jako subiektywna ocena danej osoby oraz obiektywna na podstawie statystyki ją opisującej. Pierwszy typ odzwierciedla stan fizyczny i duchowy człowieka, który pod wpływem oraz w wyniku wyznawanych wartości moralnych dokonuje analizy swej sytuacji, drugi — odnosi się do zobiektywizowanej charakterystyki tej kategorii badawczej. Takie opisy sporządza się na różnych poziomach: światowym, krajowym, regionalnym czy lokalnym. Najczęściej jakość życia opisuje się według kilku grup czynników: warunków bytowych i materialnych, aktywności ekonomicznej, kulturalnej i sportowej ludności, stanu środowiska, edukacji i zdrowia. W licznych opracowaniach akcentuje się rozwój społeczny, poziom życia czy dobrobyt materialny, odnosząc się do zróżnicowanych obszarów (Czapiński i Panek, 2015; Adamska, 2012; Jędrzejczak, 2015; Sompolska-Rzechuła, 2016; Zadroźniak, 2016). Subiektywne i obiektywne ujęcie jakości życia pozwala na

---

¹ Artykuł opracowany na podstawie referatu zgłoszonego na konferencję pt. *Statystyczny pomiar jakości życia w układach regionalnych i krajowych. Dylematy i wyzwania*, która odbyła się 2—3 października 2017 r. w Chęcinach.

uchwycenie jej istoty, na co zwraca uwagę Eurostat, przyjmując, że wielowymiarową kategorię, jaką jest jakość życia, należy badać zarówno na poziomie indywidualnym, jak i społecznym. Takie podejście określa się w literaturze jako holistyczne, integrujące jej węższe ujęcia, które podkreślają odpowiednio obiektywne i subiektywne aspekty jakości życia (Panek, 2015).

Ustawowym obowiązkiem władz samorządowych jest stwarzanie warunków do podnoszenia jakości życia społeczności lokalnych i regionalnych. Jest to nadrzędny cel koncepcji rozwoju w ujęciu krajowym, regionalnym i lokalnym. Odnoszą się do niego główne krajowe dokumenty programowe, zwłaszcza średnio- i długookresowe². Jakość życia jest kategorią na tyle uniwersalną, że zawsze zachowuje aktualność. Warto podkreślić, iż w ostatecznym rozrachunku to człowiek jako autor celów strategicznych jest również odbiorcą efektów ich realizacji.

Współczesne strategiczne cele rozwojowe realizują zrównoważony rozwój, w którym jakość życia stanowi jedno z ważniejszych założeń tej koncepcji. W jej centrum znajduje się człowiek i zaspokojenie jego potrzeb, ale z uwzględnieniem zarówno obecnych, jak i przyszłych pokoleń. Taki rozwój zakłada bowiem realizację integralnych celów: ekologicznych, ekonomicznych i społeczno-kulturowych. Wyeliminowanie ubóstwa, walka z problemami demograficznymi, równość szans, bezpieczeństwo, ochrona i jakość życia stają się zadaniami polityki zrównoważonego rozwoju³. W takim ujęciu jakość życia oznacza równoważenie stanów „mieć” i „być”, czyli dobrobytu i dobrostanu, jako cech stanowiących o istocie jakości życia mieszkańców konkretnych jednostek w przestrzeni (Borys, 2005). Ten postulat zajmuje szczególne miejsce w wielofunkcyjnym rozwoju obszarów wiejskich realizowanym w Unii Europejskiej (UE). Zrównoważone ekologicznie rolnictwo może zapewnić zdrowe i bezpieczne produkty żywnościowe oraz poprawić jakość życia ludności. Potwierdza to funkcja, którą w polityce UE pełnią współcześnie rolnicy — są nie tylko producentami płodów rolnych, ale również opiekunami terenów wiejskich, nierzadko o cennych walorach przyrodniczych, kulturowych czy historycznych. Zarządzając obszarami wiejskimi, wykonują takie zadania użyteczności publicznej, jak utrzymanie gleb w dobrym stanie czy ochrona krajobrazu i różnorodności biologicznej, które mają zasadnicze znaczenie dla zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich⁴. UE wspiera finansowo przedsięwzięcia przyczyniające się do tak pojętego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. Jednakże jakość życia społeczności, szczególnie na obszarach wiejskich, jest bardzo zróżnicowana. Analiza i ocena aspektów jakości życia stają się ważnymi problemami w tworzeniu koncepcji rozwoju lokalnego i mają istotne znaczenie dla polepszania warunków życia mieszkańców obszarów wiejskich. Rozwój terenów wiejskich zawiera w sobie proces różnicowania gospodarki wiejskiej, rozumiany jako równoległe istnienie wielu funkcji gospodarczych na wsi oraz ekonomiczna aktywizacja tamtejszej społeczności, wiążąca się z pobudzaniem lokalnej przedsiębiorczości i przyciąganiem inwestycji, a także poprawą warunków oraz lepszą jakością życia osiąganą w wyniku dbałości o środowisko przyrodnicze i kulturowe (Heffner, 2008). Służą temu przedsięwzięcia współfinansowane ze środków UE w ramach Wspólnej Polityki

² Jakość życia stanowi nadrzędny cel *Długookresowej strategii rozwoju kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności i Strategii na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*.

³ Rogall, 2010, s. 43–48.

⁴ Komisja Europejska (2014). *Zrozumieć politykę Unii Europejskiej. Rolnictwo*, s. 4.

Rolnej oraz polityki spójności w latach 2014—2020 (szczególnie Program rozwoju obszarów wiejskich i regionalne programy operacyjne).

METODYKA BADAŃ

Do oceny przestrzennego zróżnicowania jakości życia w gminach woj. świętokrzyskiego skonstruowano syntetyczny wskaźnik rozwoju, który w sposób jednoznaczny hierarchizuje gminy wiejskie w aspekcie przestrzennym. W tym celu wykorzystano metodę Hellwiga, która opiera się na konstrukcji abstrakcyjnego obiektu nazywanego wzorcem rozwoju (Hellwig, 1968). Miernik ten pozwala uporządkować badane obiekty z punktu widzenia jakości życia — od najwyższej do najniższej. Analizą objęto 71 gmin wiejskich województwa (według podziału administracyjnego na dzień 31 grudnia 2014 r.)⁵. Przyjęto, że jakość życia będą charakteryzować 34 cechy ujęte w następujące grupy (tabl. 1):

- 1) materialne warunki życia,
- 2) aktywność ekonomiczna,
- 3) aktywność kulturalna, sportowa i zdrowie,
- 4) jakość środowiska zamieszkania,
- 5) edukacja,
- 6) zdolność instytucjonalna zaspokajania potrzeb społeczności.

TABL. 1. ZMIENNE DO BADANIA JAKOŚCI ŻYCIA W GMINACH WIEJSKICH WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Zmienne	Współczynnik zmienności	
	2010	2015
Materiałne warunki życia		
x_1 — mieszkania przypadające na 1000 ludności ^a	13,616	14,000
x_2 — przeciętna liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie ^{ab}	13,448	14,075
x_3 — przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę ^a	11,565	11,701
x_4 — mieszkania wyposażone w instalacje — w % ogółu mieszkań (wodociąg) ^a	8,257	8,099
x_5 — mieszkania wyposażone w instalacje — w % ogółu mieszkań (łazienka) ^a	11,317	11,171
x_6 — mieszkania wyposażone w instalacje — w % ogółu mieszkań (centralne ogrzewanie) ^a	17,705	17,475
x_7 — korzystający z instalacji w % ogółu ludności (wodociąg)	25,917	17,364
Aktywność ekonomiczna		
x_8 — pracujący na 1000 ludności	63,542	58,742
x_9 — udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym ^b	33,344	36,713
x_{10} — osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej ogółem ^b	62,150	53,513
x_{11} — ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym ^a	7,473	7,253
x_{12} — ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym ^a	23,139	22,217
x_{13} — ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	17,959	16,421

a Cechy odrzucone w wyniku niedostatecznego zróżnicowania i silnych zależności. b Destymulanty.

⁵ W woj. świętokrzyskim w 2010 r. było 71 gmin wiejskich, zaś w 2015 r. — 70 (z dniem 1 stycznia 2015 r. status miasta uzyskała gmina Stopnica).

**TABL. 1. ZMIENNE DO BADANIA JAKOŚCI ŻYCIA W GMINACH WIEJSKICH
WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO (dok.)**

Zmienne	Współczynnik zmienności	
	2010	2015
Aktywność kulturalna, sportowa i zdrowie		
X ₁₄ — domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice liczba obiektów (2009 i 2015 r.)	212,899	204,805
X ₁₅ — księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	52,748	52,888
X ₁₆ — ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności (2011 i 2015 r.)	397,187	216,127
X ₁₇ — urodzenia żywe na 1000 ludności	15,634	21,596
X ₁₈ — podstawowa opieka zdrowotna — porady ^a	47,339	47,522
X ₁₉ — przychodnie na 10 tys. ludności	55,323	57,890
Jakość środowiska zamieszkania		
X ₂₀ — parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej w ha	246,864	199,075
X ₂₁ — obszary prawnie chronione w ha	67,035	66,709
X ₂₂ — ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku ogółem na 1 mieszkańca w m ^{3ab}	388,694	359,916
X ₂₃ — odpady z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca ^b	48,245	57,313
Edukacja		
X ₂₄ — odsetek dzieci w wieku 3—6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (2010 i 2014 r.)	31,068	18,880
X ₂₅ — dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3—5 lat ^a	49,419	16,024
X ₂₆ — dzieci w wieku 3—5 lat przypadające na 1 miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	99,840	92,553
X ₂₇ — współczynnik skolaryzacji brutto — szkoły podstawowe ^a	7,726	8,348
X ₂₈ — współczynnik skolaryzacji brutto szkoły — gimnazja	11,305	10,931
X ₂₉ — uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych ^b	19,869	18,815
X ₃₀ — uczniowie przypadający na 1 oddział w gimnazjach ^b	13,009	14,711
Zdolność instytucjonalna zaspokajania potrzeb społeczności		
X ₃₁ — dochody własne na 1 mieszkańca ^a	61,292	45,896
X ₃₂ — wydatki na 1 mieszkańca w dziale Oświata i wychowanie ^a	24,630	17,691
X ₃₃ — udział wydatków na drogi publiczne w wydatkach ogółem	59,501	64,462
X ₃₄ — całkowita wartość projektów zakończonych w programach operacyjnych 2007—2013 (2011 i 2015 r.) ^a	96,340	114,455

a Cechy odrzucone w wyniku niedostatecznego zróżnicowania i silnych zależności. b Destymulanty.

Źródło: opracowanie własne.

Podkreślić należy, że ze względu na brak danych w opracowaniu nie zostały ujęte aspekty subiektywnej oceny jakości życia, co zapewne ogranicza całościową analizę jakości życia.

Cechy przyjęte w pierwszej grupie — warunki bytowe — odnoszą się do materialnych warunków życia, czyli liczby mieszkań, ich przeciętnej powierzchni użytkowej oraz wyposażenia w instalacje, takie jak wodociąg, łazienka i centralne ogrzewanie. Zmienne przyjęte w drugiej grupie — aktywność ekonomiczna ludności — dotyczą aktywności zawodowej decydującej o dochodach i możliwościach zaspokajania potrzeb, uwzględniają również korzystających z pomocy

społecznej oraz odnoszą się do zmian demograficznych w społecznościach. Trzecia grupa zmiennych — aktywność kulturalna, sportowa i zdrowie — pokazuje sposób spędzania wolnego czasu, np. korzystanie z oferty domów kultury czy ścieżek rowerowych. Ujęto tam również ochronę zdrowia, tj. urodzenia żywe, przychodnie i udzielone porady zdrowotne. W czwartej grupie — jakość środowiska zamieszkania — pokazano ilość terenów zielonych i prawnie chronionych, a oprócz tego mającą duży wpływ na jakość środowiska zamieszkania kwestię oczyszczania ścieków przemysłowych i komunalnych oraz odpadów z gospodarstw domowych. W piątej grupie — edukacja — przyjęto cechy charakteryzujące dzieci uczestniczące w wychowaniu przedszkolnym, współczynniki skolaryzacji dla szkół podstawowych i gimnazjalnych oraz uczniów przypadających na oddział w tych szkołach. Ostatnia grupa zmiennych — zdolność instytucjonalna zaspokajania potrzeb społeczności — opisuje dochody własne na mieszkańca, a także wydatki na oświatę i drogi publiczne. W tej grupie uwzględniono również zdolność samorządu do wykorzystywania publicznych środków krajowych i funduszy z UE.

W wyniku analizy zróżnicowania za pomocą współczynnika zmienności wyeliminowano trzy cechy, których wartość była mniejsza niż próg referencyjny ($V = 10\%$). Są to: x_4 , x_{11} i x_{27} . W kolejnym etapie zbadano potencjał informacyjny zmiennych (skorelowanie z innymi zmiennymi) za pomocą metody parametrycznej Hellwiga. Przyjęto poziom istotności równy 0,5, w wyniku czego wskazano trzy cechy centralne: x_8 , x_{13} i x_{24} . Do dalszej analizy nie weszło 12 cech satelitarnych: x_1 , x_2 , x_3 , x_5 , x_6 , x_{12} , x_{18} , x_{22} , x_{25} , x_{31} , x_{32} i x_{34} .

W zbiorze 19 zmiennych (cechy centralne i izolowane) ostatecznie wybranych do oceny jakości życia mieszkańców gmin wiejskich woj. świętokrzyskiego znalazło się 5 destymulant, które zamieniono na stymulanty. Określenie tych dwóch podzbiorów było warunkiem umożliwiającym zastosowanie metody wzorca rozwoju, pozwalającym na hierarchiczną klasyfikację gmin. W następnym etapie badania przeprowadzono standaryzację celem uzyskania wzajemnej porównywalności cech. Przeprowadzono ją przy wykorzystaniu tzw. formuły zero-jedynkowej, uwzględniającej średnią arytmetyczną oraz odchylenie standardowe zbioru wartości standaryzowanej cechy.

$$z_{ik} = \frac{x_{ik} - \bar{x}_k}{s_k} \quad (1)$$

gdzie:

z_{ik} — standaryzowana wartość cechy k w jednostce i ,

x_{ik} — bezwzględna wartość cechy k w jednostce i ,

$\bar{x}_k$ — średnia arytmetyczna cechy k ,

s_k — odchylenie standardowe cechy k .

Wyznaczono wzorec rozwoju (abstrakcyjny obiekt P_0) oraz określono odległość gmin od wzorca rozwoju. Im odległość jest mniejsza, tym jakość życia społeczności danej gminy jest wyższa. Wzorec rozwoju został zdefiniowany jako obiekt charakteryzujący się najwyższymi wartościami dla stymulant i naj-

mniejszymi dla destymulant, który ma zestandaryzowane współrzędne $z_{01}, z_{02}, \dots, z_{0k}$, gdzie:

$$z_{0k} = \begin{cases} \max\{z_{ik}\} & \text{— gdy } x_k \text{ jest stymulantą} \\ i & \\ \min\{z_{ik}\} & \text{— gdy } x_k \text{ jest destymulantą} \end{cases} \quad (2)$$

Odległość pomiędzy poszczególnymi gminami a obiektem P_0 (wzorcem), oznaczoną jako c_{i0} , obliczono według wzoru:

$$c_{i0} = \sqrt{\sum_{k=1}^k (z_{ik} - z_{0k})^2} \quad (i = 1, 2, 3, \dots, N) \quad (3)$$

Utworzona zmienna c_{i0} , według formuły (3), nie jest unormowana. Dlatego — by spełnić ten postulat — konstruowany jest tzw. względny taksonomiczny miernik rozwoju. Oblicza się go według wzoru:

$$d_i = 1 - \frac{c_{i0}}{c_0} \quad (i = 1, 2, 3, \dots, N) \quad (4)$$

gdzie d_i — wskaźnik syntetyczny, zaś:

$$c_0 = \bar{c}_0 + 2 \cdot s_0 \quad (5)$$

przy czym $\bar{c}_0$, i s_0 , to odpowiednio średnia arytmetyczna i odchylenie standardowe ciągu c_{i0} ($i = 1, 2, 3, \dots, N$), czyli:

$$\bar{c}_0 = \frac{1}{N} \cdot \sum_{i=1}^N c_{i0} \quad (6)$$

oraz

$$s_0 = \sqrt{\frac{1}{N} \cdot \sum_{i=1}^N (c_{i0} - \bar{c}_0)^2} \quad (7)$$

Otrzymana w wyniku obliczeń syntetyczna miara rozwoju d_i dana wzorem (4) przyjmuje przeważnie wartości z przedziału od 0 do 1. Prawdopodobieństwo tego, że wartość miary będzie mniejsza od 0, jest niewielkie (dzieje się tak, jeśli wystąpią gminy istotnie odstające od pozostałych obiektów, wówczas wskaźnik może przyjąć wartość ujemną⁶). Im wartość miary d_i jest bliższa jedności, tym dany obiekt (w tym przypadku gmina) jest mniej oddalony od wzorca i charakteryzuje się wyższą jakością życia.

⁶ Namyślak, 2015, s. 45.

JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMIN WIEJSKICH WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO WEDŁUG SYNTETYCZNEGO MIERNIKA ROZWOJU

Wskaźniki uzyskane dla gmin wiejskich woj. świętokrzyskiego dla 2010 i 2015 r. wskazują na poprawę jakości życia. W analizowanych latach ukształtowały się one jednak znacznie poniżej 1. Liderem rankingu jest w 2010 r. gmina Tuczępy, a drugą pozycję zajmuje gmina Sobków, której wskaźnik jest zbliżony do odpowiedniej wielkości dla lidera (tabl. 2). To zarazem jedyne jednostki, w których wskaźnik w 2010 r. zbliża się do 0,2. Kolejną w rankingu gminę Wodzisław dzieli już znacznie większy dystans od wspomnianych jednostek.

TABL. 2. KLASYFIKACJA GMIN WIEJSKICH WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO POD WZGLĘDEM JAKOŚCI ŻYCIA

Miejsce w rankingu	Gminy	d_i	Miejsce w rankingu	Gminy	d_i
2010			2010 (dok.)		
1	Tuczępy	0,197	37	Bogoria	0,078
2	Sobków	0,196	38	Iwaniska	0,077
3	Wodzisław	0,176	39	Pacanów	0,076
4	Pierzchnica	0,165	40	Bałtów	0,076
5	Gnojno	0,143	41	Waśniów	0,075
6	Solec-Zdrój	0,139	42	Słupia	0,075
7	Ruda Maleniecka	0,136	43	Rytwiany	0,074
8	Raków	0,136	44	Moskorzew	0,073
9	Pawłów	0,135	45	Wilczyce	0,070
10	Sitkówka-Nowiny	0,132	46	Wiślica	0,069
11	Łagów	0,132	47	Mniów	0,069
12	Morawica	0,130	48	Miedziana Góra	0,064
13	Brody	0,130	49	Bieliny	0,063
14	Radków	0,129	50	Fałków	0,060
15	Kije	0,128	51	Imielno	0,059
16	Strawczyn	0,126	52	Wojciechowice	0,056
17	Michałów	0,125	53	Bodzechów	0,056
18	Zagnańsk	0,124	54	Masłów	0,056
19	Sadowie	0,120	55	Stopnica	0,055
20	Szydłów	0,120	56	Obrazów	0,054
21	Łoniów	0,115	57	Radoszyce	0,053
22	Nowa Słupia	0,113	58	Oleśnica	0,050
23	Nagłowice	0,110	59	Bliżyn	0,049
24	Piekoszów	0,102	60	Oksa	0,048
25	Kluczewsko	0,100	61	Łączna	0,046
26	Złota	0,092	62	Czarnocin	0,041
27	Łopuszno	0,091	63	Skarżysko Kościelne	0,038
28	Łubnice	0,091	64	Lipnik	0,037
29	Krasocin	0,086	65	Klimontów	0,035
30	Tarłów	0,084	66	Górno	0,030
31	Baćkowice	0,084	67	Gowarczów	0,027
32	Opatowiec	0,080	68	Dwikozy	0,020
33	Mirzec	0,080	69	Bejsce	0,019
34	Secemin	0,079	70	Smyków	0,015
35	Słupia (Konecka)	0,079	71	Samborzec	-0,016
36	Nowy Korczyn	0,079			

**TABL. 2. KLASYFIKACJA GMIN WIEJSKICH WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO
POD WZGLĘDEM JAKOŚCI ŻYCIA (dok.)**

Miejsce w rankingu	Gminy	d_i	Miejsce w rankingu	Gminy	d_i
2015			2015 (dok.)		
1	Nowa Słupia	0,230	37	Wilczyce	0,092
2	Tuczępy	0,215	38	Nagłowice	0,089
3	Kije	0,182	39	Tartów	0,088
4	Sobków	0,181	40	Wiślica	0,087
5	Morawica	0,173	41	Pierzchnica	0,084
6	Gnojno	0,172	42	Secemin	0,082
7	Sitkówka-Nowiny	0,170	43	Waśniów	0,082
8	Szydłów	0,167	44	Bieliny	0,081
9	Solec-Zdrój	0,160	45	Łopuszno	0,074
10	Piekoszów	0,150	46	Miedziana Góra	0,071
11	Łagów	0,148	47	Stopnica	0,071
12	Michałów	0,146	48	Radoszyce	0,068
13	Krasocin	0,143	49	Łączna	0,067
14	Mirzec	0,133	50	Radków	0,067
15	Brody	0,130	51	Kluczewsko	0,066
16	Rytwiany	0,129	52	Mniów	0,064
17	Nowy Korczyn	0,126	53	Łonów	0,064
18	Złota	0,125	54	Oleśnica	0,062
19	Wodzisław	0,119	55	Górno	0,058
20	Bałów	0,117	56	Gowarczów	0,058
21	Raków	0,116	57	Bliżyn	0,057
22	Dwikozy	0,116	58	Masłów	0,057
23	Imielno	0,114	59	Bodzechów	0,053
24	Klimontów	0,113	60	Lipnik	0,052
25	Słupia (Konecka)	0,112	61	Bogoria	0,049
26	Fałków	0,110	62	Obrazów	0,047
27	Smyków	0,105	63	Baćkowice	0,039
28	Zagnańsk	0,105	64	Opatowiec	0,037
29	Słupia	0,104	65	Oksa	0,036
30	Sadowie	0,103	66	Samborzec	0,036
31	Moskorzew	0,097	67	Czarnocin	0,036
32	Strawczyn	0,095	68	Iwaniska	0,028
33	Pawłów	0,095	69	Wojciechowice	0,016
34	Łubnice	0,094	70	Skarżysko Kościelne	0,015
35	Ruda Maleniecka	0,093	71	Bejsce	-0,005
36	Pacanów	0,092			

Źródło: jak przy tabl. 1.

Jedynie gminy, dla których rozpatrywany wskaźnik przekraczał w 2015 r. wartość 0,2, to Nowa Słupia i Tuczępy. Wtedy w pierwszej dziesiątce gmin znajdowały się po trzy reprezentujące pow. kielecki i buski. Gmina Tuczępy jest wyraźnym liderem w powiecie buskim i zajmuje pierwsze miejsce pod względem takich cech, jak przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w zasobach mieszkaniowych, odsetek ludności korzystających z wodociągów, wskaźnik przedsiębiorczości czy dochody własne na 1 mieszkańca. W 2015 r. jednostka odnotowała poprawę większości wskaźników w stosunku do 2010 r. Sytuacja kształtuje się szczególnie korzystnie w zakresie materialnych warunków życia, a także

w odniesieniu do aktywności ekonomicznej. Znaczną poprawę materialnych warunków życia w 2015 r. zaobserwowano w gminie Nowa Słupia, w mniejszym stopniu progres nastąpił tam w zakresie aktywności ekonomicznej oraz jakości środowiska zamieszkania. Gminę tę na tle powiatu wyróżniają korzystne wskaźniki pracujących na 1000 ludności czy liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli.

Najniższą jakość życia w analizowanych latach odnotowano dla mieszkańców gmin Samborzec (pow. sandomierski) i Bejsce (pow. kazimierski). W gminie Bejsce syntetyczny miernik przyjął w 2015 r. ujemną wartość (podobnie jak dla gminy Samborzec w 2010 r.). Jednak w Samborcu wraz z upływem lat wskaźnik znacznie się podniósł (o 0,051), zaś w Bejskach wystąpiły wartości niższe (o 0,024). Bejsce zajmują ostatnie pozycje w powiecie, jeśli chodzi o przedsiębiorczość, odsetek ludności korzystającej z kanalizacji, niekorzystnie kształtuje się tam także saldo migracji ludności. Z kolei Samborzec na tle powiatu cechuje również słabo rozwinięta infrastruktura (m.in. w zakresie wodociągów i kanalizacji) oraz niekorzystne saldo migracji. Obie gminy mają też niskie dochody własne przypadające na 1 mieszkańca (w 2015 r. odpowiednio 23% i 26%)⁷.

W ponad 60% gmin wiejskich woj. świętokrzyskiego poprawiła się jakość życia. Szczególnie widoczne jest to w powiecie kieleckim. Największy progres odnotowano w Nowej Słupi (wartość wskaźnika syntetycznego w badanych latach zwiększyła się tam o 0,117). Jest to m.in. efekt zwiększającej się liczby pracujących na 1000 ludności. Gminę wyróżnia też druga lokata pod względem wskaźnika liczby dzieci w przedszkolach. Znacznie podniosła się tam także jakość życia mieszkańców w zakresie warunków materialnych. Znaczne zmiany zaobserwowano ponadto w gminie Dwikozy, gdzie badany wskaźnik wzrósł o 0,096. Podniesienie jakości życia odnotowano również w gminach: Smyków (o 0,090), Klimontów (o 0,078) i Krasocin (o 0,057).

W ok. 40% gmin wiejskich województwa jakość życia uległa jednak pogorszeniu. Największe negatywne zmiany zaobserwowano w gminach Pierzchnica (pow. kielecki), Radków (pow. włoszczowski) i Wodzisław (pow. jędrzejowski). W 2015 r. syntetyczny wskaźnik przyjął w gminie Pierzchnica wartości niższe o 0,081, w Radkowie — o 0,062, a w Wodzisławiu — o 0,057. Dwie spośród badanych gmin w 2010 r. znajdowały się w grupie liderów rankingu, tj. w pierwszej piątce, zaś w 2015 r. zajęły miejsca w drugiej i czwartej dziesiątce (odpowiednio: Wodzisław i Pierzchnica). Przyczyny niekorzystnych zmian wydają się podobne: ekonomiczna struktura ludności, a w przypadku Pierzchnicy — również problemy na lokalnym rynku pracy (pogorszenie wskaźników: pracujący na 1000 ludności oraz podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym). Między badanymi latami zmieniły się na niekorzyść też niektóre wskaźniki charakteryzujące aktywność kulturalną, sport i zdrowie mieszkańców.

Zróżnicowanie w jakości życia mieszkańców gmin wiejskich woj. świętokrzyskiego okazało się bardzo znaczące. Dystans dzielący gminę Tuczępy od gminy Samborzec równał się w 2010 r. 0,213. Te różnicowania pogłębiały się w 2015 r. — dystans ów wyniósł już 0,235 (Nowa Słupia do Bejsce). Dość znaczny jest również dystans między gminami z pierwszej piątki. Tuczępy od Gnojna dzieli dystans równy 0,54, a Nową Słupię do Morawicy 0,57.

⁷ *Statystyczne vademecum samorządowca* (2016). Urząd Statystyczny w Kielcach.

Na podstawie obliczonego wskaźnika, wykorzystując średnią arytmetyczną i odchylenie standardowe wartości miernika syntetycznego, wyznaczono grupy gmin wiejskich o zbliżonej jakości życia (Zeliaś, 2000). Powstały w ten sposób cztery zbiory — gminy o najwyższej, wysokiej, niskiej i najniższej jakości życia (tabl. 3).

TABL. 3. KLASYFIKACJA GMIN WIEJSKICH WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO POD WZGLĘDEM JAKOŚCI ŻYCIA WEDŁUG GRUP

Grupy	2010		2015	
	gminy	wskaźnik jakości życia	gminy	wskaźnik jakości życia
I — gminy o najwyższej jakości życia	Tuczepy, Sobków, Wodzisław, Pierzchnica, Gnojno, Solec-Zdrój, Ruda Maleniecka, Raków, Pawłów, Sitkówka-Nowiny, Łagów, Morawica, Brody, Radków	$d_i \geq 0,129$	Nowa Słupia, Tuczepy, Kije, Sobków, Morawica, Gnojno, Sitkówka-Nowiny, Szydłów, Solec-Zdrój, Piekoszów, Łagów, Michałów	$d_i \geq 0,144$
II — gminy o wysokiej jakości życia	Kije, Strawczyn, Michałów, Zagnańsk, Sadowie, Szydłów, Łoniów, Nowa Słupia, Nagłowice, Piekoszów, Kluczewsko, Złota, Łopuszno, Łubnice, Krasocin	$0,086 \leq d_i < 0,129$	Krasocin, Mirzec, Brody, Rytwiany, Nowy Korczyn, Złota, Wodzisław, Bałtów, Raków, Dwikozy, Imielno, Klimontów, Słupia (Konecka), Falków, Smyków, Zagnańsk, Słupia, Sadowie, Moskorzew	$0,096 \leq d_i < 0,144$
III — gminy o niskiej jakości życia	Tarłów, Baćkowice, Opatowiec, Mirzec, Secemin, Słupia (Konecka), Nowy Korczyn, Bogoria, Iwaniska, Pacanów, Bałtów, Waśniów, Słupia, Rytwiany, Moskorzew, Wilczyce, Wiślica, Mniów, Miedziana Góra, Bieliny, Falków, Imielno, Wojciechowice, Bodzechów, Masłów, Stopnica, Obrazów, Radoszyce, Oleśnica, Bliżyn, Oksa, Łączna	$0,043 \leq d_i < 0,086$	Strawczyn, Pawłów, Łubnice, Ruda Maleniecka, Pacanów, Wilczyce, Nagłowice, Tarłów, Wiślica, Pierzchnica, Secemin, Waśniów, Bieliny, Łopuszno, Miedziana Góra, Stopnica, Radoszyce, Łączna, Radków, Kluczewsko, Mniów, Łoniów, Oleśnica, Górnio, Gowarczów, Bliżyn, Masłów, Bodzechów, Lipnik, Bogoria	$-0,048 \leq d_i < 0,096$
IV — gminy o najniższej jakości życia	Czarnocin, Skarżysko Kościelne, Lipnik, Klimontów, Górnio, Gowarczów, Dwikozy, Bejsce, Smyków, Samborzec	$d_i < 0,043$	Obrazów, Baćkowice, Opatowiec, Oksa, Samborzec Czarnocin, Iwaniska, Wojciechowice, Skarżysko Kościelne, Bejsce	$d_i < 0,048$

Źródło: opracowanie własne.

Najliczniejszą grupę tworzą gminy o niskiej jakości życia. W jej skład weszło odpowiednio 32 i 30 jednostek. Najmniejszą grupę stanowią gminy o najniższej jakości życia (po dziesięć w badanych latach). Jej skład wprawdzie się zmienia, ale cztery gminy (Czarnocin, Skarżysko Kościelne, Bejsce i Samborzec) pozostają niezmiennie w grupie IV. Siedem gmin w analizowanych latach cechowała najwyższa jakość życia: Tuczepy, Sobków, Gnojno, Solec-Zdrój, Sitkówka No-

winy, Łagów i Morawica. Reprezentują one powiaty buski i kielecki (po 3 jednostki) i jędrzejowski (1). Liczebność tej grupy zmniejszyła się w porównaniu z 2010 r. o dwie gminy. Siedem gmin wypadło z grupy I, by zakwalifikować się do grupy II (3 jednostki) i III (4 jednostki). W 2015 r. do grupy I awansowało 5 gmin, które w 2010 r. ulokowały się w grupie II.

JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMIN WIEJSKICH WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO Z WYKORZYSTANIEM ANALIZY SKUPIEŃ

W celu pogłębienia analizy dokonano klasyfikacji przestrzennej gmin metodą Warda, która zaliczana jest do metod hierarchicznych i często wykorzystywana do porządkowania nieliniowego obiektów w postaci drzewka połączeń. Metoda ta do oszacowania odległości pomiędzy skupieniami wykorzystuje analizę wariancji, zmierzając do minimalizacji sumy kwadratów dowolnych dwóch skupień, które mogą powstać na każdym etapie aglomeracji. Zakłada się, że każda jednostka stanowi początkowo odrębną grupę. Następnie sekwencyjnie zmniejsza się liczbę grup poprzez ich optymalne łączenie w grupy wyższego rzędu. Użytkiwane grupy zawierają w sobie rozłączne grupy niższych poziomów. Postępowanie kończy się wtedy, kiedy uzyskuje się jedną grupę obejmującą wszystkie jednostki. Odległość między grupami określa się jako wartość względną różnic pomiędzy sumami kwadratów odległości punktów od środków grup, do których przynależą punkty (Strahl, 2006, s. 236). W grupowaniu gmin wiejskich zastosowano algorytm aglomeracji, oparty na odległości geometrycznej w przestrzeni wielowymiarowej, a konkretnie — na odległości euklidesowej. Wynikiem analizy jest hierarchiczne drzewo. Z uwagi na to, że na odległości euklidesowe mają wpływ różnice jednostek między wymiarami (służące do wyliczania odległości), zastosowano standaryzację, aby uzyskać dane o porównywalnej skali. Wyniki analizy dla gmin wiejskich woj. świętokrzyskiego zamieszczono na dendrogramach (z wykorzystaniem programu Statistica 13).

W 2010 r. na poziomie odległości wiązania wynoszącym 15 na dendrogramie uwidaczniają się trzy grupy obiektów o zróżnicowanej liczebności (wykr. 1).

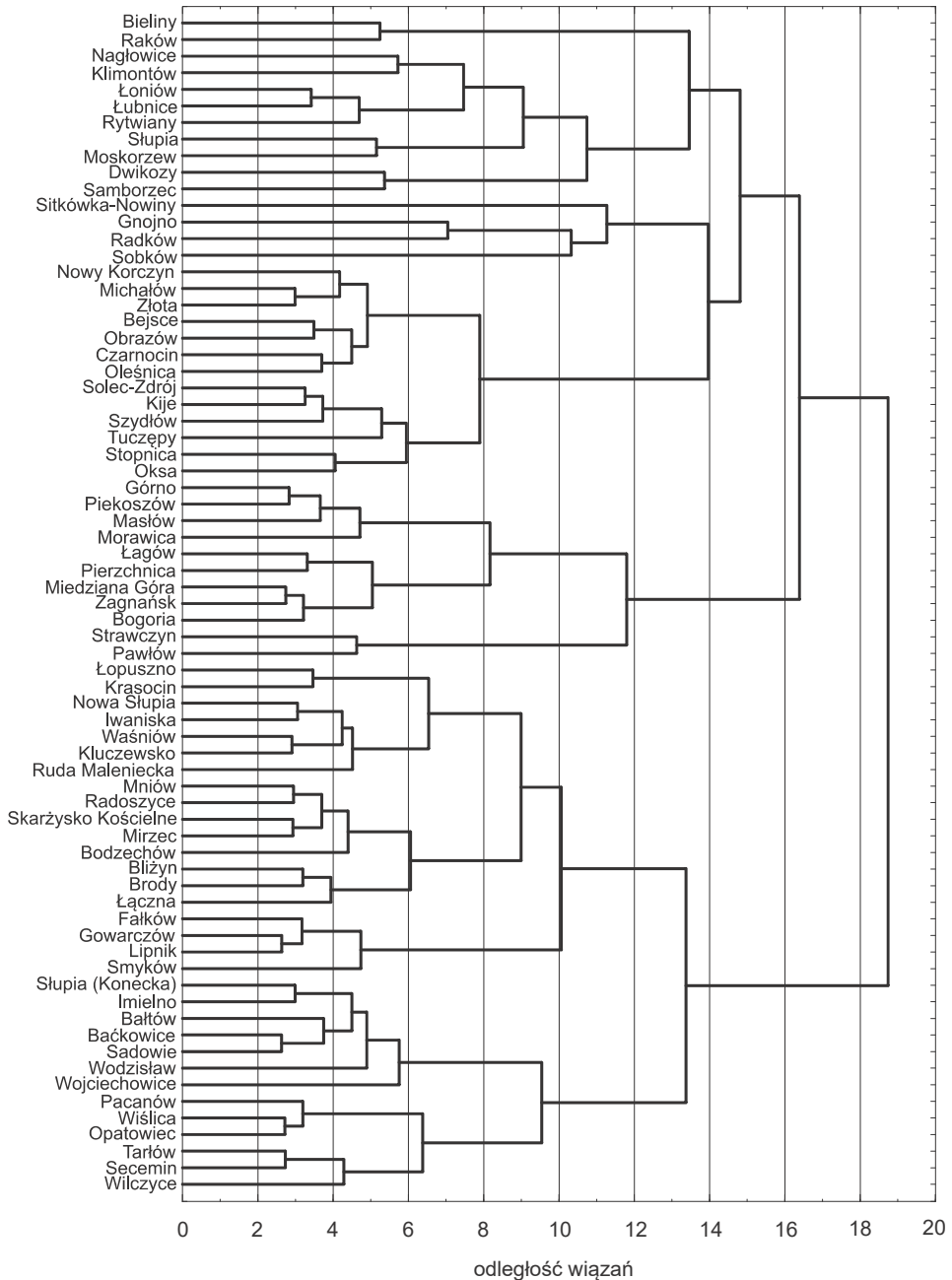
Dwie najliczniejsze grupy skupiają 32- oraz 28-elementową klasę obiektów. Trzecią grupę tworzy 11 obiektów. Z kolei na 13 wiązaniu powstaje siedem grup. Pierwsze, najmniej liczne, skupienie stanowią gminy Bieliny i Raków (pow. kielecki). Druga pod względem liczebności jest 4-elementowa klasa, w skład której wchodzi jednostki reprezentujące najwyższą jakość życia w 2010 r. — gminy Sitkówka-Nowiny, Gnojno, Radków i Sobków. Kolejna jest grupa 9-elementowa (Nagłowice, Klimontów, Łoniów, Łubnice, Rytwiany, Słupia, Moskorzew, Dwikozy i Samborzec). Pozostałe klasy są kilkunastoelementowe.

W 2015 r. na 15 odległości wiązania obiekty poddane analizie również podzielono na trzy grupy (wykr. 2).

W skład najmniej licznej klasy wchodzi: Bieliny, Górnio, Radoszyce, Iwaniska, Klimontów, Nowa Słupia, Piekoszów, Nagłowice i Słupia. Skupienie tworzą zatem głównie jednostki o niskiej jakości życia, z wyjątkiem Nowej Słupi i Piekoszowa, które należą do jednostek o najwyższej jakości życia w 2015 r. Dwie pozostałe grupy to skupiska 14- i 48-elementowe.

KLASYFIKACJA GMIN WIEJSKICH WOJ. ŚWIĘTOKRZYSKIEGO ZE WZGLĘDU NA JAKOŚĆ ŻYCIA — METODA WARDA

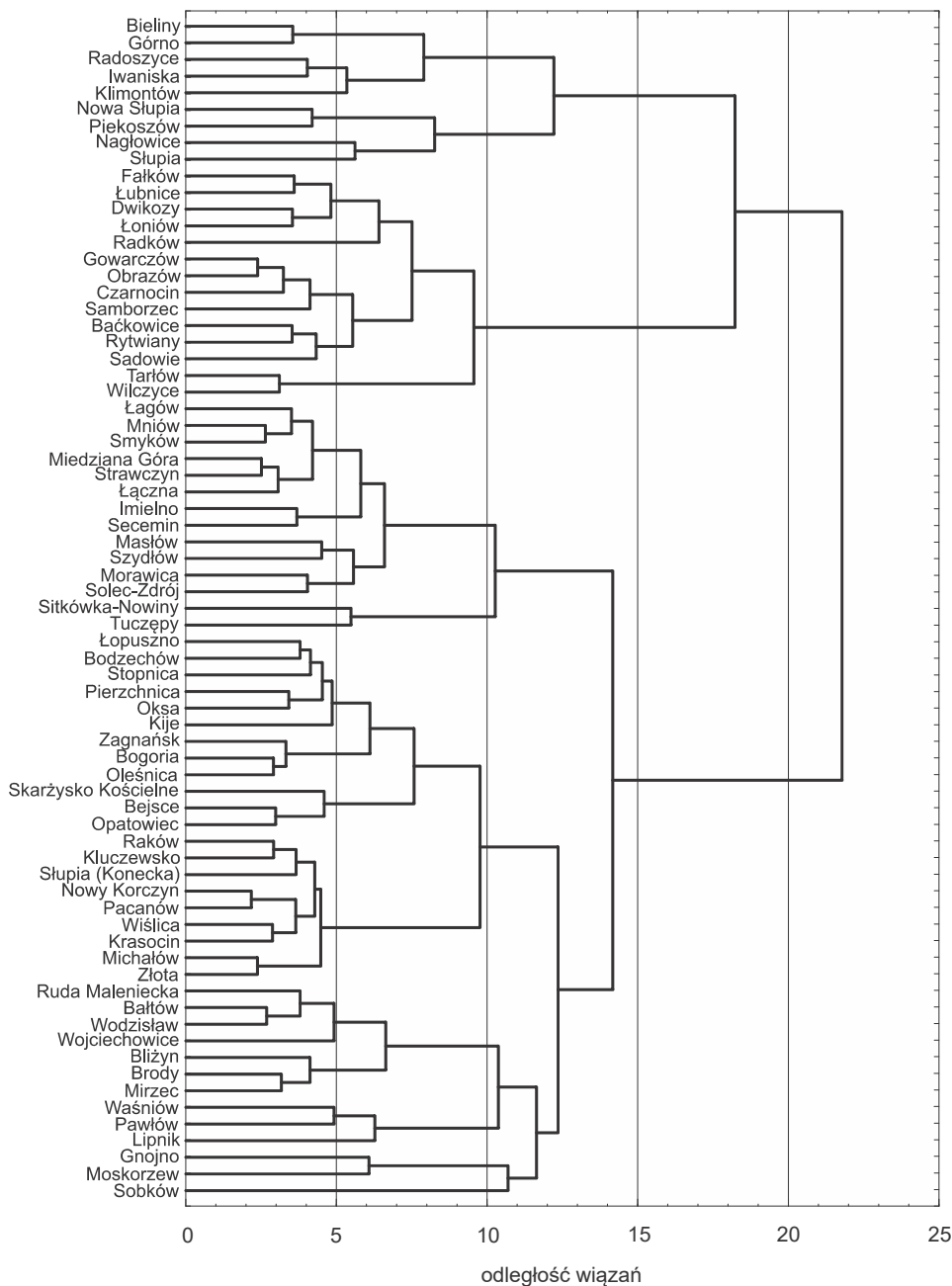
2010

Źródło: opracowanie własne.

KLASYFIKACJA GMIN WIEJSKICH WOJ. ŚWIĘTOKRZYSKIEGO ZE WZGLĘDU NA JAKOŚĆ ŻYCIA — METODA WARDA (dok.)

2015

Źródło: opracowanie własne.

Z kolei na 12 odległości wiązania powstało sześć skupisk. Pierwsze dwa są najmniej liczne. 5-elementowe skupienie tworzą Bieliny, Górnio, Radoszyce, Iwaniska i Klimontów, które — z wyjątkiem Klimontowa — charakteryzują się niską jakością życia. W skład drugiego skupienia wchodzi Nowa Słupia, Piekoszów, Nagłowice i Słupia. Kolejne skupienie cechuje dość wysoka jakość życia — większość jednostek przynależy do II grupy gmin o wysokiej jakości życia. Ostatnie trzy skupienia tworzy 14, 21 i 13 obiektów. W tych przypadkach trudno wskazać jednoznaczne podobieństwa wpływające na ich wyodrębnienie.

Wnioski

Obiektywna ocena jakości życia mieszkańców gmin wiejskich woj. świętokrzyskiego prowadzi do następujących wniosków:

- najwyższą jakością życia charakteryzują się gminy Tuczępy i Nowa Słupia. Pierwsza dziesiątka gmin reprezentuje najczęściej powiaty: buski, kielecki i jędrzejowski oraz — w 2015 r. — pińczowski;
- liderem rankingu okazała się w 2010 r. gmina Tuczępy, a na drugiej pozycji uplasowała się gmina Sobków, której wskaźnik jest zbliżony do lidera. Wskaźnik syntetyczny jakości życia w analizowanych latach plasuje się znacznie poniżej 1. Gmina Tuczępy jest wyraźnym liderem w powiecie buskim i zajmuje pierwsze miejsce, jeśli chodzi o przeciętną powierzchnię użytkową mieszkania w zasobach mieszkaniowych, odsetek ludności korzystających z wodociągów, wskaźnik przedsiębiorczości i dochody własne na 1 mieszkańca. Gmina odnotowała poprawę wskaźników w stosunku do 2010 r. w większości zmiennych charakteryzujących jakość życia. W gminie Nowa Słupia obserwuje się znaczną poprawę materialnych warunków życia w 2015 r. oraz w mniejszym stopniu w zakresie aktywności ekonomicznej i jakości środowiska zamieszkania. Nową Słupię na tle powiatu cechują korzystniejsze wskaźniki pracujących na 1000 ludności i dzieci uczęszczających do przedszkoli;
- w ponad 60% gmin wiejskich poprawiła się jakość życia. Szczególnie widoczne jest to w powiatach kieleckim, sandomierskim i jędrzejowskim. Największą poprawę odnotowano w Nowej Słupi. To wynik m.in. zwiększającej się liczby pracujących na 1000 ludności czy korzystnego wskaźnika liczby dzieci w przedszkolach. W gminie znacznie zwiększyła się jakość życia mieszkańców w zakresie materialnych warunków życia. Poprawę w tym zakresie odnotowano również w gminach: Dwikozy, Smyków, Klimontów i Krasocin;
- najniższą jakość życia w analizowanych latach zanotowano w gminach Samborzec i Bejsce. Jednak w Samborcu wraz z upływem lat wskaźnik znacznie się podnosi, a dla gminy Bejsce przyjmuje niższe wartości. Trzeba też zauważyć, że cztery gminy pozostają w ostatniej dziesiątce rankingu w obu latach: Samborzec, Bejsce, Czarnocin i Skarżysko Kościelne;
- jakość życia w blisko 40% gmin wiejskich województwa uległa pogorszeniu. Największe negatywne zmiany obserwuje się w gminach Pierzchnica, Radków i Wodzisław. Dwie spośród nich (Wodzisław i Pierzchnica) w 2010 r. znajdowały się w grupie liderów rankingu. Przyczyny zmian wydają się podobne — niekorzystna ekonomiczna struktura ludności, w przypadku Pierzchnicy również problemy na lokalnym rynku pracy;

- zróżnicowanie w jakości życia mieszkańców gmin wiejskich województwa jest znaczące. Dystans dzielący gminę o najwyższym jej poziomie od gminy o najniższym wyniósł w 2010 r. 0,213. Dysproporcja ta pogłębiła się w 2015 r. — dystans wyniósł 0,235 (Nowa Słupia — Bejsce);
- na podstawie obliczonego wskaźnika syntetycznego, wykorzystując średnią arytmetyczną i odchylenie standardowe wartości miernika syntetycznego, wyznaczono grupy gmin wiejskich o zbliżonej jakości życia. Najliczniejszą grupę w analizowanych latach tworzyły gminy o niskiej jakości życia, zaś najmniej liczną — o najniższej jakości życia. Choć jej skład się zmienia, cztery gminy (Czarnocin, Skarżysko Kościelne, Bejsce i Samborzec) pozostają w niej niezmiennie. Nieco liczniejsze są grupy jednostek o najwyższej jakości życia. Siedem z nich w badanych latach cechowała najwyższa jakość życia (Tuczępy, Sobków, Gnojno, Solec-Zdrój, Sitkówkę, Nowiny, Łągów i Morawicę);
- poszukiwania podobieństw pomiędzy gminami w zakresie jakości życia ich mieszkańców przy wykorzystaniu grupowania hierarchicznego wykazały, że tworzące je skupienia obiektów w pewnej mierze zależą od miejsca zajmowanego w rankingu jakości życia. Najsilniejszemu grupowaniu podlegają gminy o najwyższej jakości życia. Powstające różniczne skupienia wykazują też zbieżność z przynależnością do czterech grup jakości życia.

dr Paulina Nowak — Politechnika Świętokrzyska

LITERATURA

- Adamska, H. (2012). Standard and quality of life of rural areas population in the view of new paradigm of development. *Journal of Agribusiness and Rural Development*, 3(25).
- Borys, T. (2005). Zrównoważony rozwój jako przedmiot pomiaru wskaźnikowego. W: T. Borys (red.), *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju*. Warszawa—Białystok: Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko.
- Czapiński, J., Panek, T. (red.). (2015). *Diagnoza społeczna. Warunki i jakość życia Polaków — raport*. Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego.
- Heffner, K. (2008). Zróżnicowanie rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich w Polsce. Uwarunkowania, czynniki, skutki. W: S. Sokołowska, A. Bisaga (red.), *Wieś i rolnictwo w procesie zmian. Szanse rozwojowe obszarów wiejskich w przestrzeni europejskiej*. Uniwersytet Opolski.
- Hellwig, Z. (1968). Zastosowanie metody taksonomicznej do typologicznego podziału krajów ze względu na poziom ich rozwoju oraz zasoby i strukturę wykwalifikowanych kadr. *Przegląd Statystyczny*, 4.
- Jędrzejczak, A. (2015). Regional Income Inequalities In Poland And Italy. *Comparative Economic Research*, 18(4). DOI: <https://doi.org/10.1515/cer-2015-0027>.
- Namyślak, B. (2015). Zastosowanie metody wzorca rozwoju Hellwiga do badania sektora kultury w miastach wojewódzkich. *Wiadomości Statystyczne*, 60(3).
- Panek, T. (2015). Hierarchiczny model pomiaru jakości życia. *Wiadomości Statystyczne*, 60(6).
- Rogall, H. (2010). *Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Teoria i praktyka*. Poznań: Zysk i Spółka Wydawnictwo.
- Sompolska-Rzechuła, A. (2016). Zróżnicowanie rozwoju społecznego w ujęciu przestrzennym. *Wiadomości Statystyczne*, 61(1).
- Strahl, D. (red.). (2006). *Metody oceny rozwoju regionalnego*. Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej.
- Zadrożniak, M. (2016). Jakość życia w mieście. W: M. Nowakowska, Z. Przygodzki, A. Rzeńca (red.), *EkoMiasto. Społeczeństwo. Zrównoważony, inteligentny i partycypacyjny rozwój miasta*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Zeliaś, A. (2000). Dobór zmiennych diagnostycznych. W: A. Zeliaś (red.), *Taksonomiczna analiza przestrzennego zróżnicowania poziomu życia w Polsce w ujęciu dynamicznym*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie.

Summary. *The aim of this article is to diagnose and evaluate selected aspects of the objective quality of life in rural gminas of Świętokrzyskie voivodship. An attempt was made to determine spatial differences in the quality of life in 2010 and 2015, using the taxonomic method and cluster analysis. The subject of the survey were rural gminas, where the quality of life analysis is carried out much less frequently than in the case of urban gminas, whereas these units are characterised by significant disproportions in the quality of life within the voivodship. In rural gminas of Świętokrzyskie voivodship the quality of life is improving, however, there are significant disproportions in the objective evaluation of the quality of life.*

Keywords: quality of life, rural gminas, disparities in the quality of life.